

Local Talk Series Season 2

ตอน นักรบ "ท้องถิ่น" สู้ศึกโควิด : ชนะหรือแพ้ ?

วันพฤหัสบดีที่ 9 กันยายน 2564

เวลา 13.30 - 15.30 น.

โดย วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

ตัวแทน “นักรบท้องถิ่น” ที่มาแลกเปลี่ยนมุมมองและถ่ายทอดประสบการณ์รวมถึงบทเรียนการสู้ศึกโควิด-19 ในครั้งนี้ ได้แก่ นายพงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งนายกสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และนายกเทศมนตรีนครยะลา โดยมีประเด็นในการพูดคุย ดังนี้

บทเรียนจากการจัดการโควิด-19

การจัดการโควิด-19 ในระลอกแรกของไทยสามารถควบคุมยอดผู้ติดเชื้อได้เป็นอย่างดี ในขณะนั้นได้มีการรวมศูนย์อำนาจการจัดการไว้ที่ส่วนกลาง จึงทำให้รัฐบาลเข้าใจว่า การรวมศูนย์อำนาจการจัดการไว้ที่ส่วนกลางเป็นวิธีการที่สัมฤทธิ์ผล และใช้วิธีการจัดการเช่นนี้กับโควิด-19 ในระลอกใหม่ที่เกิดขึ้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน แท้จริงแล้วเป็นที่ทราบกันดีว่า กลไกสำคัญที่ช่วยควบคุมยอดผู้ติดเชื้อได้อย่างสัมฤทธิ์ผลในโควิด-19 ระลอกแรก คือ ความร่วมมือระหว่างท้องถิ่น ท้องถิ่น และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ลงพื้นที่อย่างเข้มข้นในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้น เมื่อรัฐบาลยังคงรวมศูนย์อำนาจการจัดการโควิด-19 ไว้ที่ส่วนกลาง และไม่ได้ให้อำนาจการตัดสินใจในพื้นที่ รวมถึงไม่ได้เสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการระดับพื้นที่ จึงนำมาสู่ความล้มเหลวที่มียอดผู้ติดเชื้อเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

ปรับตัวใหม่สู้ศึกโควิด-19

การจัดการโควิด-19 ควรยึดหลักการเริ่มต้นที่ท้องถิ่น (Subsidiarity) ซึ่งเป็นหลักการที่มุ่งเน้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลักในการทำภารกิจเพื่อตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นจนเต็มกำลังและขีดความสามารถของหน่วยงานในระดับท้องถิ่นนั้น โดยที่หน่วยงานหรือรัฐในส่วนกลางเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมเท่านั้น ดังนั้น หากต้องการปรับตัวใหม่ในการสู้ศึกโควิด-19 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักในการจัดการภายในพื้นที่ของตน ขณะที่ส่วนกลางควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพและความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นใน 3 ด้าน ดังนี้

ด้านอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งมีผลงานด้านสาธารณสุข และควรให้เบิกจ่ายตรงกับสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ในการรักษาพยาบาลเบื้องต้นได้ ปัญหาที่พบในการจัดการโควิด-19 ในปัจจุบัน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถเบิกชุดตรวจโควิด-19 (Rapid Antigen Test) ได้ จึงจำเป็นต้องใช้งบประมาณของตนเองในการจัดซื้อ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง ไม่มีความพร้อมด้านงบประมาณ ด้วยข้อจำกัดเช่นนี้ จึงส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถเป็นหน่วยบริการในการคัดกรองผู้ติดเชื้อเบื้องต้นในพื้นที่ได้

ด้านงบประมาณ ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อยลงโดยเฉพาะในส่วนของเงินอุดหนุน ประกอบกับรายได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บได้เองก็ลดลง ซึ่งสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากนโยบายการลดอัตราภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างลงถึงร้อยละ 90 ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีศักยภาพและความเข้มแข็งทางการเงินการคลังในการจัดบริการสาธารณสุขรวมถึงการจัดการวิกฤตต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ด้วย

ด้านบุคลากร ควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบุคลากรทางด้านสาธารณสุข ไม่ควรผูกขาดบุคลากรทางด้านนี้ไว้ที่ส่วนกลาง หากปลดล็อกให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในด้านนี้อย่างเต็มที่ ย่อมช่วยให้มีการถ่ายโอนหรือมีการสรรหาบุคลากรทางด้านสาธารณสุขในระดับท้องถิ่น

เทศบาลนครยะลากับการจัดการโควิด-19

เทศบาลนครยะลา เป็นตัวอย่างหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการจัดการโควิด-19 และดำเนินงานเชิงรุกตั้งแต่การป้องกันไปจนถึงการฟื้นฟู ยกตัวอย่างเช่น ในส่วนของการคัดกรองได้มีการใช้ตู้คอนเทนเนอร์มาทำจุดคัดกรองในช่วงสงกรานต์ที่ประชาชนเดินทางกลับเข้ามาในพื้นที่ มีการลงพื้นที่ ที่เป็นจุดเสี่ยงอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำทุก 15 วัน เช่น ตลาดสด และในชุมชน รวมถึงเข้าตรวจกลุ่มเสี่ยงเพื่อค้นหาผู้ติดเชื้อด้วยชุดตรวจโควิด-19 (Rapid Antigen Test) มีการจัดตั้งศูนย์พักคอยเพื่อส่งต่อผู้ป่วย โดยภายในศูนย์ฯ มีการจัดการอย่างเป็นระบบ เช่น โรงอาหารมีการแบ่งแยกพื้นที่ออกเป็นสัดส่วนต่าง ๆ ชัดเจน สำหรับการฉีดวัคซีนได้ร่วมมือกับโรงพยาบาลในพื้นที่ออกให้บริการฉีดวัคซีนนอกสถานที่ มีการลงพื้นที่ประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้ประชาชนฉีดวัคซีนรวมถึงประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ และ มีไลน์ให้บริการจองคิวฉีดวัคซีนและตรวจโควิด-19 เป็นต้น นอกจากนี้ มีการทำตลาดออนไลน์ เพื่อขายสินค้าและบริการทุกอย่างในพื้นที่ โดยระบบจะไม่คิดค่าธรรมเนียมในการขายของ และจะโอนเงินค่าสินค้าให้แก่พ่อค้าแม่ค้าอย่างรวดเร็วภายใน 3 วัน รวมถึงมีการจ้างคนส่งของ (Rider) ทั้งนี้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในพื้นที่แม้อยู่ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 ให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจอยู่ในภาวะใกล้เคียงกับสถานการณ์ปกติ

ข้อเสนอแนะการยกระดับการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถทำได้ดีขึ้น นายภา พงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ มีข้อเสนอแนะ 3 ประการ ดังนี้

1. ส่วนกลางเปลี่ยนวิธีคิด “ให้โอกาสท้องถิ่นในการทำงาน” ในปัจจุบันมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บางส่วนที่อาจยังทำงานได้ไม่ดีมากนัก แต่ไม่ควรเหมารวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด ควรให้โอกาสองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ลงมือทำ เรียนรู้ และพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ที่สำคัญประชาชนในพื้นที่จะเป็นผู้ประเมินและตัดสินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองว่าเป็นเช่นไร
2. ส่วนกลางกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น ท้องถิ่นกระจายอำนาจต่อชุมชน เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถจัดการโควิด-19 ในพื้นที่ได้เพียงลำพัง จำเป็นต้องอาศัยพลังของชุมชน โดยให้ชุมชนจัดการตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นเหมือนตัวกลางที่เชื่อมประสานการทำงานของชุมชนกับส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง และส่วนกลางควรให้การสนับสนุนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเชิงวิชาการ ดังนั้นส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น จึงเป็นทีมเดียวกันที่ควรส่งเสริมเกื้อกูลการทำงานซึ่งกันและกัน
3. ส่วนกลางถ่ายโอนงานให้ท้องถิ่นจัดการเรื่องเล็กน้อยที่สามารถจัดการได้ ขณะที่ส่วนกลางควรมุ่งไปที่การพัฒนาาระบบสาธารณสุขให้มีความเข้มแข็ง

ออกแบบ “เมือง” ใหม่เพื่อรับมือกับภาวะวิกฤต

จากผลการสำรวจของวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า พบว่า “เมือง” เป็นพื้นที่ ที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 มากที่สุด ดังนั้น จึงควรออกแบบ “เมือง” ให้พร้อมรับมือกับโควิด-19 ที่อาจเกิดขึ้นในระลอกใหม่และภาวะวิกฤตอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ดังนี้

- วางผังเมืองโดยจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็นโซน (Zone) หรือบล็อก (Block) เพื่อสามารถป้องกันหรือจัดการการแพร่ระบาดของเชื้อโรคได้เป็นโซนๆ หรือบล็อกๆ ไป
- สถานที่ที่มีผู้ใช้บริการจำนวนมากควรทำเป็นพื้นที่เปิดโล่ง (Open-Air) ซึ่งจำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมของเมืองควบคู่ไปพร้อมกัน หากเมืองประสบปัญหาภาวะโลกร้อน มีมลพิษ หรือมลภาวะค่อนข้างมาก สถานที่ต่าง ๆ ในเมืองย่อมไม่สามารถทำเป็นพื้นที่เปิดโล่งได้
- ระบบอินเทอร์เน็ตและระบบการสื่อสารมีความพร้อมสูงสุด เพราะโลกยุคใหม่ทำงานแบบไร้พรมแดนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและระบบการสื่อสาร นอกจากนี้ การมีความพร้อมในเรื่องของระบบอินเทอร์เน็ตและระบบการสื่อสารยังช่วยเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันของเมืองได้ด้วย

- คำนี้ถึงเรื่องความมั่นคงทางอาหาร (Food security) ยกตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแหล่งบริโภคโปรตีนจากเนื้อสัตว์เป็นมังสวิรัตเพื่อลดภาวะโลกร้อน
- ขับเคลื่อนเศรษฐกิจผ่านช่องทางออนไลน์ แม้อยู่ในภาวะวิกฤต เศรษฐกิจในพื้นที่ต้องขับเคลื่อนไปได้ใกล้เคียงกับสถานการณ์ปกติ
- มีฐานข้อมูลสุขภาพของประชาชนในเมืองอย่างครบถ้วน ถูกต้อง สมบูรณ์

ทิ้งท้าย: สิ่งที่ต้องถื่นมิ หากจากส่วนอื่นไม่ได้ ‘สำนึกรักบ้านเกิด’

‘วันนี้เป็นวิกฤตของชาติ บทเรียนการแก้ปัญหาโควิดในโลกมีให้เห็นเยอะแยะ หลายแห่งประสบความสำเร็จ หลายแห่งอาจไม่ประสบความสำเร็จมากนัก แต่สิ่งหนึ่งที่ผมคิดว่า มันจะทำให้เรื่องที่ยากลำบากหรือโอกาสของความล้มเหลวที่มีมากนั้นน้อยลง คือ การดึงพลังทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมด้วย ต้องถื่นเองไม่สามารถทำงานคนเดียวได้ แต่สิ่งที่เราทำได้ คือ การดึงพลังมวลชนที่อยู่ภายใต้ต้องถื่นเข้ามาทำร่วมกับเรา รัฐบาลก็เช่นเดียวกัน ต้องถื่นก็เปรียบเหมือนประชาชน เป็นกลไกของรัฐเอง ผมอยากให้รัฐบาลได้เปิดโอกาสให้ต้องถื่นได้เข้ามา และมองภาพต้องถื่นใหม่ว่า ต้องถื่นมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพราะโลกทุกวันนี้มันเป็นตัวบีบบังคับให้ผู้นำต้องถื่นต้องปรับตัว ท่านดูจากการเลือกตั้งที่ผ่านมา ผู้นำต้องถื่นสอบตกประมาณ 70% นั่นหมายถึงว่าประชาชนมีการพัฒนาโดยตลอด ผู้นำต้องถื่นถ้าไม่พัฒนาก็อยู่ยาก ดังนั้น ต้องถื่นต้องปรับตัวตลอดเวลา มุมเก่า ๆ ที่เคยคิดต่อผู้นำต้องถื่น มุมเก่า ๆ ที่เคยคิดต่อบุคลากรต้องถื่น ผมคิดว่าโลกทุกวันนี้ ความรู้สามารถหาทั่วไปได้หมด ดังนั้น เปิดโอกาสให้เค้าได้เข้ามามีส่วนร่วม

สิ่งที่สำคัญที่ผมคิดว่า คนส่วนกลางอาจไม่มีเท่าคนต้องถื่น คือ ความสำนึกในความรับผิดชอบของบ้านตัวเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันที่ทำให้คนต้องถื่นทำงานไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย เพราะความสำนึกรักบ้านเกิดและความผูกพัน และต้องการให้บ้านเมืองของตัวเองดี ประชาชนของตัวเองดี ผมคิดว่าสิ่งนี้คือปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่หากจากส่วนอื่นไม่ได้ นอกจากคนในต้องถื่นเอง’

นายพงษ์ศักดิ์ ยิ่งชนม์เจริญ

นายกสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และนายกเทศมนตรีนครยะลา

สรุปโดย

วิลาวัลย์ หงษ์นคร

นักวิชาการผู้ชำนาญการ

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า